

УДК 616–002.5:002(047):004:614.253.4
DOI 10.11603/me.2414-5998.2018.3.8874

**Н. С. Колісник, В. А. Фрейвальд, Н. А. Марченко, Д. В. Чабаненко,
О. І. Стаднік, Н. Ю. Чеботар**

Державний заклад “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”, м. Дніпро

РІВЕНЬ ІНФОРМОВАНOSTІ ТА СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОБЛЕМИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ

**N. S. Kolisnyk, V. A. Freyvald, N. A. Marchenko, D. V. Chabanenko, O. I. Stadnik,
N. Y. Chebotar**

Dnipropetrovsk Medical Academy of Health Ministry of Ukraine, Dnipro

LEVEL OF AWARENESS AND ATTITUDE OF STUDENTS OF HIGHER MEDICAL INSTITUTIONS TO THE PROBLEM OF TUBERCULOSIS

Мета роботи – визначення ступеня інформованості студентів ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України” (ДЗ “ДМА”) щодо різних питань туберкульозу, їх ставлення до хворих, до осіб, які перехворіли на туберкульоз, а також виявлення уявлень студентів стосовно актуальності захворювання.

Основна частина. Нами проаналізовані анкети 491 студента 4 курсу медичних факультетів ДЗ “ДМА” віком від 21 до 30 років. Анкетування проводили на першому практичному занятті, до початку лекційного циклу з фтизіатрії. Переважна більшість респондентів (93,9 %) вважає проблему туберкульозу в нашій країні актуальною і важливою для їх майбутньої практичної діяльності. 77,6 % четвертокурсників відмітили значимість соціальних факторів ризику для розвитку туберкульозу. Студенти добре орієнтовані щодо основних симптомів захворювання, шляхів передачі інфекції, проте показали недостатні знання стосовно методів виявлення, діагностики, лікування хворих, мають страх захворіти під час перебування на циклі.

Висновки. Аналіз показав недостатню інформованість студентів вищих медичних навчальних закладах щодо питань туберкульозу, низьку мотивацію до вивчення дисципліни. Студенти погано обізнані стосовно методів виявлення і діагностики захворювання, його початкових симптомів, груп підвищеного ризику тощо. Нерозуміння актуальності проблеми туберкульозу, упереджене, негуманне ставлення до хворого можуть сприяти формуванню у майбутньому низької настороженості лікарів щодо цього захворювання та перешкоджати виконанню ними основних принципів боротьби з туберкульозом – своєчасного виявлення та профілактики захворювання.

Ключові слова: туберкульоз; студенти; інформованість; ставлення; виявлення; фактори ризику.

The aim of the work – determination of the degree of students' awareness in State Institution “Dnipropetrovsk Medical Academy of the Ministry of Health of Ukraine” about various issues of tuberculosis, their attitude to patients with tuberculosis and people who have recovered from tuberculosis, as well as studying students' views about the relevance of this disease.

The main body. We analyzed the questionnaires of 491 students of the 4th year of medical faculties of State Institution “Dnipropetrovsk Medical Academy of the Ministry of Health of Ukraine” at the age from 21 to 30 years. This questioning was conducted at the first practical lesson, before the beginning of the lecture cycle on Phthisiology. The majority of respondents (93.9 %) have considered the problem with tuberculosis in our country relevant and important for their future practical activities. 77.6 % of fourth-year students have noted the importance of social risk factors for the development of tuberculosis. Students have been well-oriented in the main symptoms of the disease and the ways of transmission of the infection, but have showed insufficient knowledge in the methods of detection, diagnosis, treatment of patients. In addition, students have had of fear of becoming ill while on the cycle.

Conclusions. The analysis has showed insufficient awareness of students of higher medical schools about issues of tuberculosis, low motivation to study the discipline. Students have poorly informed about methods of detection and diagnosis of the disease, its initial symptoms, high-risk groups and so on. Misunderstandings of relevance of the problem of tuberculosis and prejudiced, inhuman attitude to the patient can contribute to the formation of low doctor's alertness to this disease in the future and prevent them from implementing the basic principles of TB control – timely detection and prevention of the disease.

Key words: tuberculosis; students; awareness; attitude; detection; risk factors.

Вступ. На сьогодні туберкульоз продовжує залишатись актуальною і невирішеною проблемою

системи охорони здоров'я не тільки в нашій країні, але загалом у світі. На жаль, немає жодної країни у світі, яка здолала б цю недугу [1]. За даними

© Н. С. Колісник, В. А. Фрейвальд, Н. А. Марченко та ін.

експертів ВООЗ, туберкульоз залишається тим захворюванням, яке вимагає неослабленого всебічного контролю, моніторингу та впровадження ефективних сучасних технологій діагностики та лікування [2].

В 2016 р. у світі зареєстровано понад 10 млн нових випадків захворювання і 1,8 млн смертей з причини туберкульозу. Напружена ситуація щодо туберкульозу зберігається і в Дніпропетровській області, яка входить до регіонів-лідерів за кількістю нових випадків, коінфекції ВІЛ-асоційованого туберкульозу, дитячої захворюваності на туберкульоз.

Питання протидії туберкульозу в Україні є одними з пріоритетних напрямків державної політики у сфері охорони здоров'я та соціального розвитку [3]. Однак в останні роки престиж професії фтизіатра неухильно падає, кадри спеціалістів старіють, а приплив молодих лікарів не забезпечує сучасні потреби охорони здоров'я [2, 4].

Незважаючи на досягнуту в останній час тенденцію до зниження захворюваності, перебіг туберкульозу набув нових аспектів у зв'язку з розповсюдженням ВІЛ-інфекції, лікарсько-стійкого туберкульозу, значного "омолодження" захворювання, вражаючи найбільш активну, молоду частину населення, що є серйозною загрозою демографічної ситуації в Україні [4]. Недотриманість елементарних гігієнічних звичок, а також наявність факторів ризику у молоді підвищують частоту розвитку туберкульозу порівняно з іншими віковими групами осіб. Молоді люди недостатньо обізнані про туберкульоз, ВІЛ-інфекцію, що не дозволяє добитися ефективності профілактичних заходів відносно цих захворювань.

У зв'язку з цим цікавим є вивчення інформованості студентів Дніпропетровської медичної академії щодо питань туберкульозу, профілактики захворювання, а також їх ставлення до даної проблеми.

Мета роботи – визначення ступеня інформованості студентів Дніпропетровської медичної академії (ДМА) щодо різних питань туберкульозу, їх ставлення до хворих, до осіб, які перехворіли на туберкульоз, а також вивчення уявлень студентів стосовно актуальності захворювання.

Основна частина. В нашому дослідженні взяли участь студенти 4 курсу медичних факультетів ДМА віком від 21 до 30 років (середній вік склав $(20,5 \pm 0,12)$ року). Всього взяв участь в анкетуванні 491 студент. Переважну більшість склали дівчата – 334 (68,0 %) проти 157 хлопців (32,0 %). Всі респонденти заповнювали розроблену нами анке-

ту, яка включала питання для оцінювання інформованості та ставлення студентів до проблеми туберкульозу. Анкетування проводили на першому практичному занятті, до початку лекційного циклу з фтизіатрії. Статистична обробка отриманих результатів включала визначення критерію χ^2 при рівні достовірності $p < 0,05$.

Завдяки знанням, отриманим на кафедрах мікробіології, патологічної анатомії, гістології та інших, майже всі студенти мають уявлення, що туберкульоз – це інфекційне захворювання (99,2 %), та вони інформовані про епідеміологічну загрозу хворих ще до початку занять на кафедрі. Переважна більшість студентів вважає проблему туберкульозу в нашій країні доволі актуальною і важливою для їх майбутньої практичної діяльності – 461 респондент (93,9 %) відмітив важливість даної проблеми.

Близько половини опитаних студентів (214 осіб, або 43,6 %) вказали, що отримали знання про туберкульоз із джерел мережі "Інтернет", періодичних друкованих видань. Третина опитаних одержала інформацію про захворювання при вивченні інших предметів на молодших курсах (166, або 33,8 %). Обговорювали проблему туберкульозу зі своїми друзями, в колі сім'ї 46 респондентів (10 %). Раніше, до 4-го курсу, читали наукову медичну літературу про дане захворювання 23 студенти (4,7 %), але й також зустрічалися ті студенти, які мали доволі поверхневі уявлення про туберкульоз (42 особи, або 8,5 %). Слід зазначити, що більш обізнаними щодо питань туберкульозу були дівчата (72,6 %).

Більшість четвертокурсників відмітила, що підвищений ризик захворіти на туберкульоз мають особи без визначеного місця життя (29,5 %), ув'язнені (26,7 %) та соціально дезадаптовані особи (21,2 %). Лише одна п'ята частина опитуваних (22,6 %) надала перевагу медичним факторам ризику виникнення туберкульозу (наявності захворювань, що призводять до імунодефіцитних станів). Тобто в уявленнях студентів 4-го курсу туберкульоз асоціюється саме як соціальна хвороба.

Про шляхи передачі туберкульозу проінформовані майже всі студенти – 486 респондентів (98,9 %). Початковими симптомами туберкульозу 87,9 % студентів 4-го курсу вважають кашель понад 2–3 тижні, слабкість і втомлюваність (4,3 %), втрату апетиту, маси тіла (2,2 %), субфебрильну температуру тіла, нічну пітливість (2,2 %), появу домішок крові у мокротинні (2,9 %).

Основна маса опитуваних проінформована про необхідність проходити регулярно профілактичну

флюорографію – 455 респондентів (92,7 %). Серед тих студентів, які регулярно обстежуються на туберкульоз, переважна більшість (342 особи, або 70,2 %) визнає, що роблять це у зв'язку з необхідністю поселення у гуртожиток чи за вимогами деканату, і лише 145 респондентів (29,8 %) – з метою своєчасного виявлення туберкульозу.

Відносно питання дій студентів у разі підозри туберкульозу серед запропонованих варіантів 21 % дали відповідь, що необхідно звернутися на консультацію до фтизіатра, у поліклініку за місцем проживання до терапевта – 33,6 % респондентів, у студентську поліклініку – 23,4 %, до викладачів на кафедрі фтизіатрії – 21,4 % опитуваних.

Переважна більшість студентів вважає, що для запобігання зараженню туберкульозом, захворюванню треба не курити, вести здоровий спосіб життя (66,8 %), якісно харчуватись, приймати вітаміни (27,9 %), своєчасно проходити флюорографічне обстеження (4,7 %), уникати контакту з соціально дезадаптованими особами (0,4 %).

На жаль, більшість студентів до проходження циклу “Фтизіатрія” мала недостатні уявлення про методи діагностики захворювання (305 опитуваних, або 62,1%), серед них 15 осіб (4,9 %) не змогли назвати жодного методу.

Недостатньо інформовані студенти і щодо питань лікування туберкульозу. Більш ніж третина опитаних студентів вважає, що від туберкульозу неможливо вилікуватися – 189 осіб, або 38,5 %. Також половина студентів не знала про безкоштовне лікування хворих на туберкульоз (274, або 55,8 %) і вважає, що в країні взагалі не існує безкоштовного лікування.

Студенти мають обґрунтований страх перед хворим на туберкульоз. Згідно з даними, отриманими під час анкетування, 340 студентів (69,2 %) бояться туберкульозу, хвилюються не захворіти в період навчання на кафедрі. Тільки 156 осіб (31,8 %) не бояться захворіти під час перебування на кафедрі. Тому перед викладачами кафедри стоїть складне завдання: треба

не тільки дати знання з дисципліни, але й перевести страх перед хворобою і хворим у розумне усвідомлення проблеми, основане на знанні питання.

Студент-медик, майбутній лікар, перш за все, повинен бути гуманним, поважно і терпляче ставитися до хворого, співчувати і намагатися зробити все для одужання свого пацієнта. Ми зацікавилися ставленням майбутніх лікарів до хворих на туберкульоз. Виявилось, що у 18,5 % серед опитуваних хворі на туберкульоз викликають почуття неприязні, огиди, відрази. 6,7 % студентів вважають, що хворі самі винні у своїй хворобі. І все ж таки переважна кількість студентів-медиків, більшість з яких склали дівчата, співчуває хворим (74,7 %).

Вразила нас інформація про ставлення студентів до перехворілих на туберкульоз, які б могли навчатися з ними у групах. Майже половина студентів (41,1 %) не бажала б мати у своїх групах осіб із залишковими змінами у легенях після вилікуваного туберкульозу. Тобто майже половина опитуваних студентів до проходження циклу фтизіатрії має недостатні знання про епідеміологічні складові інфекційного захворювання, шляхи зараження, негативно та скептично ставляться до позитивних результатів лікування. На жаль, навіть серед студентів-медиків простежується високий рівень стигматизації по відношенню до хворих на туберкульоз.

Висновки. Проведений нами аналіз показав недостатню інформованість студентів медичних ВНЗ щодо питань туберкульозу, низьку мотивацію до вивчення дисципліни. Студенти погано обізнані стосовно методів виявлення і діагностики захворювання, його початкових симптомів, груп підвищеного ризику тощо. Нерозуміння актуальності проблеми туберкульозу, упереджене, негуманне ставлення до хворого можуть сприяти формуванню у майбутньому низької настороженості лікарів щодо цього захворювання та перешкоджати виконанню ними основних принципів боротьби з туберкульозом – своєчасного виявлення та профілактики захворювання.

Список літератури

1. WHO Global tuberculosis report 2016 [Electronic resource]. – Mode access: http://www.who.int/tb/publications/global_report/en/.
2. Характеристика захворюваності населення на туберкульоз / Н. М. Нізова, І. В. Кузін, Я. С. Терлеєва, А. М. Щербинська // Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік / за ред. В. В. Шафранського; МОЗ України, ДУ “УІСД МОЗ України”. – К., 2016. – С. 108–113.

3. Фтизіатрія : нац. підруч. / [В. І. Петренко, Л. Д. Тодоріко, Л. А. Гришук та ін.] ; за ред. В. І. Петренка. – К. : ВСВ “Медицина”, 2015. – 472 с.

4. Аленин П. К. Статус фтизіатрії як спеціалізації в представленнях студентів-медиків / П. К. Аленин, Е. А. Андриянова, Н. А. Клоктунова // Saratov Journal of Medical Scientific Research. – 2015. – Vol. 11, № 3. – С. 349–353.

References

1. WHO Global tuberculosis report 2016. (n.d.). – Retrieved from: http://www.who.int/tb/publications/global_report/en/
2. Nizova, N.M., Kuzin, I.V., Terleieva, Ya.S., & Shcherbynska, A.M. (2016). Kharakterystyka zakhvoriuvanosti naseleennia na tuberkulioz [Characteristics of the incidence of tuberculosis]. V.V Shafranskyi (Ed.). *Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naseleennia, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2015 rik – Annual Report on the Health Status of the Population, Sanitary and Epidemiological Situation and the Results of the Health Care System of Ukraine.* (pp.108-113). Kyiv: DU “UISD MOZ Ukrainy” [in Ukrainian].
3. Petrenko, V.I., Todoriko, L.D., Hryshchuk L.A., Asmolov, O.K., Boiko, M.H., Duzhyi, I.D., Liepshyna, S.M., ... Dzhovanni-Batista Mihliori (2015). *Ftyziatriia [Phthisiology]*. Kyiv: VSV “Medytsyna” [in Ukrainian].
4. Alenin, P.K. (2015). Status ftiziatriti kak spetsializatsii v predstavleniyakh studentov-medikov [The status of phthisiology as a specialization in the representations of medical students]. *Saratov Journal of Medical Scientific Research*, 11 (3), 349-353 [in Russian].

Отримано 10.04.18

Електронна адреса для листування: valentin.freyvald@gmail.com